

Bogucka, Maria

„Metropolie Europy
Środkowo–Wschodniej w XV i XVI
wieku”, pod. red. Leszka Belzyta i Jana
Pirożyńskiego, Kraków 2000 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 92/3, 374

2001

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

przejawy reform monastycznych, zwłaszcza w klasztorach Cluny i Gorze — to stamtąd wyszły idee odnowy moralnej kleru i całego Kościoła. Druga część („Kirchenreform”, s. 67–118) przedstawia poszczególne postulaty reformatorskie, jak walka z symonią i nikolaityzmem, reforma kanonicka, zajmuje się stosunkami papieża z władcami świeckimi, a szczególnie z cesarzami. Najobszerniej została omówiona tzw. walka o inwestyturę („Investiturstreit”, s. 119–181), czyli proces, który z czasem zdominował całą reformę.

Badacz doprowadził swoje wywody do roku 1122, czyli do konkordatu wormackiego. Jak powszechnie wiadomo, spór pomiędzy cesarstwem a papieżem zawęził się właśnie do konfliktu o inwestyturę i został w końcu zażegnany przez Henryka V i Kaliksta II w Wormacji. Na mocy tego porozumienia cesarz zrzekł się inwestytury biskupów i opatów przez wręczenia pastorału i berła, wyraził zgodę na wybór kanoniczny dostojników kościelnych, zarezerwował sobie jednak prawo rozstrzygania spraw spornych. Dobra lenne nadawać miał cesarz poprzez wręczenie berła. I sobór laterański w 1123 r. potwierdził tę umowę; jej ustalenia zostały polecane innym państwom. Wiadomo jednak także, zarówno ze źródeł pisanych, jak też ikonograficznych, że stary typ inwestytury długo był w Europie praktykowany. Krótki rys sytuacji w stosunkach Kościoła i państwa dał Goetz w kończącej książkę szkicu „Versuch einer historischen Bilanz” (s. 183–192).

K. S.

Metropolie Europy Środkowo-Wschodniej w XV i XVI wieku, pod. red. Leszka Belzyna, Jana Pirożyńskiego, Polska Akademia Umiejętności, Wydział Historyczno-Filozoficzny, Prace Komisji Środkowo-Europejskiej, t. VIII, Kraków 2000, s. 149.

Zawarte w omawianym tomie teksty zostały ogłoszone jako referaty przez pracowników niemieckiego ośrodka Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas; ośrodek ten od kilku już lat istnieje w Lipsku. Historycy tam pracujący przygotowują projekt badawczy „Metropolie Europy Środkowo-Wschodniej w XV–XVII w.” i wyniki swych badań przedstawili jesienią 1998 r. w Krakowie na sesji zorganizowanej przez Komisję Środkoeuropejską Polskiej Akademii Umiejętności przy współpracy Instytutu Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Otwiera tom tekst Winifreda Eberharda, dyrektora ośrodka, znawcy dziejów Czech i problematyki stanowej w XV–XVI w., wyjaśniający założenia projektu badawczego na temat metropolii. Autor rozpoczyna od refleksji nad definicją pojęcia metropolia i występuje przeciw ograniczaniu go do mega-miast XIX–XX w., uważając za słuszne przeniesienie go do okresu późnego średniowiecza i wczesnej nowożytności. Uważa przy tym, że ani rozległość obszaru, ani rozmiary demograficzne nie stanowią czynników decydujących o „metropolitalności”. Za takie uważa natomiast wielofunkcyjność, pluralizm społeczny i kulturalny cechujący dane miasto. Drugi z kolei artykuł Karen Lambrecht przeprowadza analizę porównawczą trzech ośrodków miejskich: Krakowa, Pragi i Wiednia około roku 1500 od strony ich roli w wymianie kulturalnej. Podstawą rozważań jest badanie wędrowek studentów i kontaktów w dziedzinie drukarstwa. W następnym studium Georg Michels porównuje rozwój gospodarczy (handel i produkcja) dwu wielkich metropolii środkoeuropejskich w XVI–XVII w.: Gdańska i Wiednia. Leszek Belzyt przeprowadza porównanie rozwoju topograficznego i demograficznego Krakowa i Pragi około roku 1600. Z kolei Heidemarie Petersen na przykładzie trzech miast Rzeczypospolitej szlacheckiej — Krakowa, Poznania i Lwowa — ukazuje miejsce ludności żydowskiej w ich strukturach demograficznych, gospodarczych i organizacyjnych. Andrea Langer omawia założenia programu badawczego dotyczącego działalności kulturalnej kobiet z dynastii Jagiellonów w XV–XVI w. (zaprezentowane przez autorkę omówienie stanu badań zawiera niestety sporo luk). Maria Dmitriewa-Einhorn porównuje wpływy włoskie w sztuce Krakowa i Pragi w XVI w. Ostatnie studium to artykuł Arnolda Bartetzky’ego, dotyczący wątków politycznych w dekoracjach ratuszy miejskich w Rzeczypospolitej w XVI–XVIII w.

M. B.